

تجائی پدیدہ‌های ادبی در کلام وحی

مؤلف:

جعفر فلاح‌نژاد

سرشناسه : فلاح‌نژاد، جعفر، ۱۳۵۷ -
 عنوان و نام پدیدآور : تجلی پدیده‌های ادبی در کلام وحی / مولف جعفر فلاح‌نژاد.
 مشخصات نشر : تهران: فرهنگ زبرجد، ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری : ۱۵۶ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۸۲۷-۴۱-۴
 وضعیت فهرست نویسی : فیپا
 موضوع : قرآن -- مسائل ادبی
 موضوع : ادبیات عربی -- پیش از اسلام
 موضوع : شاعران عرب -- پس از اسلام
 رده بندی کنگ : ۸۲BP / ۸۳ت ۳ ۱۳۹۵
 رده بندی یویی : ۲۹۷/۱۵۳
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۱۷۷۷۶۲

عنوان: تجلی پدیده‌های ادبی در کلام وحی

مولفین: جعفر فلاح‌نژاد

ناشر: فرهنگ زبرجد

مدیر مسئول: مجتبی زبرجادی

نوبت و سال چاپ: اول - ۱۳۹۵

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۸۲۷-۴۱-۴

صفحه آرایشی: هانی توانایان فرد

چاپ و صحافی: گوتنبرگ

تیراژ: ۳۰۰

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

فروشگاه و مرکز پخش: تهران- خ انقلاب- خ ۱۲ فروردین- نرسیده به خ روانمهر- پلاک ۲۳۳

تلفن: ۶۶۴۹۶۹۳۵ - ۰۲۱ فکس: ۶۶۴۸۲۳۵۸ - ۰۲۱ همراه: ۰۹۱۲۵۰۸۰۱۸۰

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

سخن مؤلف	۱۱
مقدمه	۱۳
فصل اول: کلیات پژوهش	۱۵
۱-۱ بیان مسأله	۱۵
۲-۱ اهمیت و ضرورت پژوهش	۱۵
۳-۱ مرور ادبیات و سابقه مربوطه	۱۵
۴-۱ جنبه جدید بودن و نوآوری در تحقیق	۱۶
۵-۱ سوالات پژوهش	۱۶
۶-۱ فرضیه‌های پژوهش	۱۶
فصل دوم: نگاهی گذرا بر جغرافیا، تاریخ و ادب عرب پیش از اسلام	۱۷
بخش اول	۱۷
۱-۱-۲ کلمه عرب در لغت	۱۷
۲-۱-۲ اعراب بدوی	۱۷
۳-۱-۲ شهرنشینان عربستان	۲۱
۴-۱-۲ تجارت و دین در جزیره العرب	۲۱
۵-۱-۲ مکه و خدایان آن	۲۱
۶-۱-۲ اوضاع اقتصادی مردم جزیره	۲۳
۷-۱-۲ به قدرت رسیدن قریش و شکل‌گیری جزیره‌ای کم و بیش متحد ...	۲۴
بخش دوم	۲۸
۱-۲-۲ وجه تسمیه جاهلیت	۲۸

- ۲-۲-۲: ادب پیش از اسلام (جاهلی)..... ۲۹
- ۳-۲-۲: موضوعات شعر جاهلی..... ۳۱
- ۴-۲-۲: اهمیت شعر جاهلی..... ۳۲
- ۵-۲-۲: شاعران نامی (جاهلی)..... ۳۲

فصل سوم: ظهور اسلام و قرآن..... ۳۳

- ۱-۳: حمد (ص)..... ۳۳
- ۱-۳: نران..... ۳۴
- ۴-۳: جمع وری قرآن به صورت یک مجلد..... ۳۵
- ۵-۳: قرآن، شعر یا بحر..... ۳۶
- ۶-۳: شعر صدر اسلام..... ۳۶
- ۷-۳: فن خطابه..... ۳۸
- ۸-۳: شعر وسیله‌ی مبارزه با مخالفان..... ۳۹
- ۹-۳: تنی چند از شاعران مخضرم..... ۴۰
- کعب بن زهیر (۲۴ هـ ق / ۶۴۴ م):..... ۴۰
- حسان بن ثابت (۵۴ هـ ق / ۶۷۲ م):..... ۴۱
- ابودؤیب الهمدلی (۲۶ هـ ق / وفات سال ۶۴۶ م):..... ۴۲
- نابغه الجعدی (۸۰ هـ ق / وفات ۶۹۹ م):..... ۴۲
- ۱۰-۳: شعر صدر اسلام، دوران فترت یا گذر:..... ۴۲
- ۱۱-۳: عصر عباسی، عصر شکوفایی فرهنگ و ادب اسلامی-عربی (۶۵۶ هـ ق / ۱۳۲ هـ ق):..... ۴۳

فصل چهارم: زبان و ادبیات..... ۴۷

- ۱-۴: پیدایش زبان:..... ۴۷
- ۲-۴: رابطه زبان و تفکر:..... ۴۷
- ۳-۴: زبان و گفتار:..... ۴۸

۴-۴	واژه‌ی ادب در لغت و اصطلاح:	۴۹
۴-۵	ادبیات و مذهب:	۴۹
۴-۶	صورخیال در ادب و در قرآن:	۵۰
۴-۶-۱	عنصر عاطفه:	۵۲
۴-۶-۲	انمود عنصر عاطفه در انواع ادبی:	۵۳
۴-۶-۳	معیارهای سنجش عاطفه:	۵۴
۴-۶-۴	عنصر فکر و اندیشه:	۵۶
۴-۶-۵	عنصر خیال:	۵۹
۴-۶-۶	انواع عنصر خیال:	۶۰
۴-۶-۷	عنصر تعبیر و استعاره:	۶۲
فصل پنجم: (فنون و صنایع ادبی در قرآن) ۶۷		
۵-۱	پیشینه‌ی فنون و صنایع ادبی:	۶۷
۵-۲	زبان قرآن:	۶۸
۵-۳	نمونه‌هایی از واژه‌های غیرعربی در قرآن:	۶۹
۵-۴	مطالعه‌ی قرآن به عنوان یک اثر ادبی:	۷۰
۵-۵	صنایع ادبی:	۷۰
۵-۶	علم بیان:	۷۱
۵-۷	تشبیه در اصطلاح ادبی:	۷۱
۵-۸	تشبیه در قرآن:	۷۲
۵-۹	تشبیه تمثیل در قرآن:	۷۶
۵-۱۰	تشخیص (جان بخشی):	۷۹
۵-۱۱	امجاز در لغت و اصطلاح:	۸۱
۵-۱۲	امجاز در قرآن:	۸۲
۵-۱۳	استعاره در لغت و اصطلاح:	۸۳
۵-۱۴	استعاره در قرآن:	۸۴

- ۹۱ ۱۵-۵ : کنایه:
- ۹۸ ۱۶-۵ : تضاد:
- ۱۰۰ ۱۷-۵ : طباق
- ۱۰۰ ۱۸-۵ : نمونه‌های قرآنی طباق:
- ۱۰۱ ۱۹-۵ : علم بدیع:
- ۱۰۲ ۲۰-۵ : سجع:
- ۱۰۲ ۲۱-۵ : سجع از لحاظ واج:
- ۱۰۳ ۲۲-۵ : انواع سجع در قرآن:
- ۱۰۴ ۲۳-۵ : جناس
- ۱۰۵ ۲۴-۵ : فایده جناس
- ۱۰۵ ۲۵-۵ : حیطه جناس
- ۱۰۵ ۲۶-۵ : اقسام جناس
- ۱۱۲ ۲۷-۵ : مثال‌های شعری:
- ۱۱۴ ۲۸-۵ : انواع دیگر جناس
- ۱۱۵ ۲۹-۵ : مراعات نظیر
- ۱۱۶ ۳۰-۵ : همبستگی لفظ با معنی
- ۱۱۹ ۳۱-۵ : همبستگی لفظ با لفظ
- ۱۲۰ ۳۲-۵ : همبستگی معنی با معنی
- ۱۲۱ ۳۳-۵ : تناسب اطراف
- ۱۲۱ ۳۴-۵ : نمونه‌های دیگر تناسب اطراف:
- ۱۲۳ ۳۵-۵ : لف و نشر و لف و نشر معکوس یا مراعات نظیر و مراعات نظیر معکوس
- ۱۲۴ ۳۶-۵ : لف و نشر در قرآن
- ۱۲۷ ۳۷-۵ : عود علی البدء یا اختتام
- ۱۲۸ ۳۸-۵ : تکرار
- ۱۲۹ ۳۹-۵ : مفرد و جمع

۴۰-۵	استفهام	۱۳۱
۴۱-۵	تصویرپردازی در قرآن	۱۳۲
۴۲-۵	تصویرهای حقیقی در قرآن	۱۳۳
۴۳-۵	مقایله	۱۳۴
۴۴-۵	نمونه‌های قرآنی مقایله	۱۳۴
	مقایله دو به دو:	۱۳۴
	مقایله سه به سه:	۱۳۵
۴۵-۵	ارجاع	۱۳۶
۴۶-۵	مشاکله	۱۳۷
۴۷-۵	نمونه‌های قرآنی مشکله	۱۳۸
۴۸-۵	نقش مشکله در فهم قرآن و حدیث	۱۳۹
۴۹-۵	ایهام	۱۴۰
۵۰-۵	واج آرایی در قرآن	۱۴۸
۵۱-۵	نغمه حروف در قرآن کریم	۱۵۱
۱۵۵	منابع:	

سخن مؤلف

بررسی ادبی کلام وحی این مسئله را مد نظر دارد که قرآن چه قالب و صورتی یعنی چه زبان و سبک و ساختاری را برای انتقال پیام و محتوایش یا به عبارت دیگر جهان بینی، ارزش‌ها و قوانینش ... کار می‌گیرد و با مقابله با فرهنگ منحط جاهلی، فرهنگ و ادبیات عربی را از ابتدال نجات بخشید و با معارف ناب توحیدی و ترویج ابدان، اخلاق و عمل صالح، فرهنگ و

ادبیات را به ارزش‌های معنوی، اخلاقی آراست و با نفوذ خود در جامعه ادبی ضمن حفظ ادبیات از انقراض، مراتب توسعه و انتشار آن به دیگر سرزمین‌های غیر عرب را فراهم کرد.

در این پژوهش که در راستای حوزه ادبی قرآن قرار دارد، گزیده‌ای از کاربرد قرآنی فنون و صنایع ادبی بررسی گردیده و نشان می‌دهد که قرآن فنون و صنایع ادبی را همان‌سان که زبان را در معنای عام به کار برده، به نیت گرفته تا به طرزی کارآمد، نگرش‌ها، آموزه‌ها و رسالت خود را بیان کند و به جنبه‌های معنوی کلام قرآن؛ بر سبک و چگونگی بیان ادبی مطالب تأکید می‌کند و ویژگی‌های ادبی قرآن را به شکل‌های گوناگون از زمان نزول به صورت کوتاه مورد مطالعه قرار داده است، با وجود اهمیت قرآن در ادبیات و اهتمام ادیبان بدان، جایگاه این کتاب الهی در حوزه ادبیات چندان که شایسته آن است، مورد توجه قرار نگرفته و مهجور مانده است.

مقدمه:

قرآن کریم همچون منشوری ابعاد گوناگون زندگی آدمی را اعم از دین، ادب، هنر، فرهنگ، اقتصاد، سیاست، علم را با بهترین شیوه‌های بیانی در خود بازتابیده است.

خداوند در قرآن کریم، الفاظ و معانی را به گونه‌ای کاملاً ماهرانه، در لفافه‌ی آرایه‌های ادبی پیچیده که با این روش باعث شده است گیرایی، جذابیت و تأثیر کلام اش را صد چندان سود. به بیان بهتر «هنر قرآن آن است که با قلم اعجاز گر خود به معانی و مفاهیم روح و حیات انشیده و بر اندام معانی کسوت حیات می‌پوشاند، به گونه‌ای که معانی انتزاعی و موضوعات معنوی و ذهنی و حالات نفسانی همه جان می‌گیرند و به حرکت در می‌آیند و دسته‌های سرشار از حرکت و پویایی را در پیش روی انسان به نمایش می‌گذارند.» (محمدقاسمی، ۱۳۸۷: هجده)

قرآن کریم به زبان مردم عربستان آن زمان نازل شده است. زبانی که تقریباً برگرفته از بسیاری گویش‌های عربی است. اما در بین حال با لغاتی هم روبرو می‌شویم که از ریشه‌ی زبان عربی نیستند. به هر حال آنچه که هست، کلامی است نغز که از دل فرهنگ و زندگی عرب بادیه نشین پا به عرصه گذاشته است.

این کتاب آسمانی برای آنکه مطالبش قابل فهم برای همه باشد، از تمامی زوایای کلام ادبی همچون مثال‌های مختلف، تشبیه‌های گوناگون و استفاده کرده است. پس بر آن شدیم تا گوشه‌هایی از اعجاز این سخنان ماورایی که در قالب لطیف ترین و رساترین جملات بیان شده اند را، در این پژوهش بررسی کنیم، بدین شرح:

فصل اول شامل کلیات طرح پژوهشی است.

فصل دوم: بخش اول: دربرگیرنده‌ی مقدماتی درباره شیوه‌ی زندگی اعراب جزیره العرب است تا به قدرت رسیدن قبیله‌ی قریش.

بخش دوم: شامل وجه تسمیه‌ی اصطلاح جاهلیت بر اعراب پیش از اسلام، موضوعات شعری و شاعران نامی جاهلی است.

فصل سوم: دربرگیرنده‌ی ظهور اسلام و قرآن، نحوه‌ی مبارزه مسلمانان با زبان شعر با مخالفان اسلام، معرفی مشهورترین شاعران مخضرم و شاعران صدر اسلام.

فصل چهارم: شامل پیدایش زبان، رابطه‌ی زبان و تفکر و... در آخر میحشی در صور خیال در ادب و قرآن، را از دیده می‌گذرانیم.

فصل پنجم: بخش اول: دربرگیرنده‌ی پیشینه‌ی فنون و صناعت ادبی، معرفی قرآن همچون اثری ادبی.

بخش دوم: شامل تعریف صنایع لفظی و معنوی همچنین تعریفی مختصر از علم بیان و بدیع و دست آخر بررسی شاهد مثالهای قرآنی در برخی مباحث علم بیان و بدیع. لازم به توضیح است که دلیل کمبود وقت، موفق به بررسی تمامی صنایع ادبی به کار رفته در قرآن نشدیم. بنابراین از تمامی صنایع ادبی، آنهایی را از دیده‌ی تحقیق گذراندیم که پایه‌های مهم در علم باد شده هستند.